AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
http://ageconsearch.umn.edu
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

www.jard.edu.pl DOI: 10.17306/JARD.2015.78

Journal of Agribusiness and Rural Development

pISSN 1899-5241
eISSN 1899-5772

4(38) 2015, 747–756

ZASOBY I PRODUKTYWNOŚĆ PRACY PRZEMYSŁU SPOŻYWCZEGO KRAJÓW CZŁONKOWSKICH UNII EUROPEJSKIEJ W KONTEKŚCIE KONKURENCYJNOŚCI SEKTORA

Katarzyna Łukiewska✉

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Abstrakt. Zasoby pracy są ważnym czynnikiem decydującym o konkurencyjności sektora. Celem podjętych badań była ocena przestrzennego skupienia zasobów pracy, przewag wydajnościowych oraz przewag cenowo-kosztowych związanych z czynnikiem pracy w przemyśle spożywczym w krajach Unii Europejskiej w latach 2010–2012. Otrzymane wyniki wskazują, że największe skupienia zasobów pracy występują w Niemczech, Francji, Włoszech i w Polsce. Największe przewagi wydajnościowe odnotowano w krajach starej UE, głównie w Irlandii, Holandii, Belgii i Danii. Różnice w produktywności pracy w przemyśle spożywczym krajów nowej UE, w porównaniu ze starymi krajami członkowskimi, są jednak coraz mniejsze. Najbardziej znaczące przewagi kosztowo-cenowe zaobserwowano w Irlandii i Holandii oraz w wielu krajach nowej UE, które rekompensowały brak przewag wydajnościowych niższymi kosztami pracy. Należą do nich Polska, Bułgaria, Czechy, Łotwa, Litwa, Węgry i Rumunia.

Słowa kluczowe: konkurencyjność, produktywność, klastry, przemysł spożywczy

WPROWADZENIE

Konkurencja jest jednym z podstawowych mechanizmów ekonomicznych gospodarki rynkowej. Konkurowanie z innymi podmiotami, rozumiane jako rywalizacja i współzawodnictwo o osiągnięcie korzyści związanych z funkcjonowaniem na rynku krajowym i międzynarodowym (Misala, 2011), stanowi nieodzowny element działania każdego podmiotu. Konkurencyjność jest pojęciem złożonym, gdyż obejmuje pozycję, przewagi oraz strategie konkurowania. Wielowymiarowość tego zjawiska sprawia, że trudno badać wszystkie jego aspekty. Szczególnie istotna zarówno z naukowego, jak i praktycznego punktu widzenia jest analiza czynników warunkujących konkurencyjność przedsiębiorstw. Czynniki te podzielić można na zewnętrzne i wewnętrzne (Kusy, 2008). Misala i Ślusarczyk (1999) do najważniejszych czynników określających konkurencyjność danej gospodarki i jej sektorów zaliczają – obok systemu społeczno-ekonomicznego i polityki ekonomicznej – także wielkość, jakość i strukturę zasobów produkcyjnych oraz efektywność ich wykorzystania. Podstawowymi zasobami produkcyjnymi są praca i kapitał. Wielu ekonomistów zwraca jednak uwagę na szczególne znaczenie tego pierwszego (Mrówczyńska-Kamińska, 2013a).

Jednym z czynników związanych z zasobami pracy, który determinuje konkurencyjność sektora, jest ich geograficzne skupienie. Zdaniem Figla i in. (2013) przestrzenna koncentracja zatrudnienia świadczy o specjalizacji działalności gospodarczej i jest przejawem występowania klastrów. Te z kolei są powszechnie uznawane za czynnik wywierający istotny wpływ na

✉mgr Katarzyna Łukiewska, Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ul. Oczapowskiego 4, 10-957 Olsztyn, Poland, e-mail: katarzyna.lukiewska@uwm.edu.pl

© Copyright by Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu

konkurencyjność oraz innowacyjność. Ponadto wcześniejsze badania wskazują (Juchniewicz, 2013), że istnieje statystycznie istotna zależność między rozmiarem klastrów przemysłu spożywczego (mierzonym liczbą zatrudnionych w przetwórstwie żywności w danym kraju w relacji do zatrudnionych w przetwórstwie żywności w całej UE) a pozycją konkurencyjną tego sektora (mierzoną wielkością udziału w światowym eksporcie).

Ważnym aspektem w kontekście analizy przewag konkurencyjnych sektora jest nie tylko analiza wielkości zaangażowanych zasobów pracy, ale również określenie efektywności ich gospodarowania. Mrówczyńska-Kamińska (2013b) podkreśla, że efektywne wykorzystanie czynników produkcji przesądza o konkurencyjności rolnictwa i całego sektora rolno-żywnościowego w skali krajowej, a także międzynarodowej. Podstawową miarą efektywności wykorzystania zasobów jest produktywność. Rachunek produktywności obejmuje relacje zachodzące między efektami produkcji a czynnikami zaangażowanymi w jej wytworzenie. Niektórzy ekonomiści, między innymi M. E. Porter (2001), utożsamiają produktywność z konkurencyjnością. Autor ten stawia znak równości między konkurencyjnością a produktywnością. Porównanie wielkości produkcji i wielkości zasobów pracy pozwala zidentyfikować przewagi wydajnościowe.

W literaturze przedmiotu (Olczyk, 2008) zwraca się również uwagę na znaczenie kosztów pracy, traktując je jako mierniki efektywności kosztowo-cenowej. Zdaniem Zielińskiej-Głębockiej (2003) koszty pracy są dobrą kategorią oceny gałęzi, gdyż obejmują zarówno płace, jak i narzuty na płace, zwłaszcza w formie obowiązkowych opłat na ubezpieczenia społeczne. Koszty pracy nie powinny być jednak porównywane między krajami w ujęciu bezwzględnym (Bartosik, 1999). Zdecydowanie lepszym rozwiązaniem jest zestawienie łącznych kosztów pracy z wielkością produkcji.

W świetle powyższych rozważań ważnym zagadnieniem jest identyfikacja źródeł przewagi konkurencyjnej sektora związanych z czynnikiem pracy. Celem podjętych badań była ocena przestrzennego skupienia zasobów pracy, przewag wydajnościowych oraz przewag cenowo-kosztowych w przemyśle spożywczym krajów Unii Europejskiej[1] w latach 2010–2012.

[1] Ze względu na brak danych statystycznych w analizach pominięto Maltę i Luksemburg.

METODYKA BADAŃ

W pierwszym etapie badań dokonano oceny przestrzennego zróżnicowania zasobów pracy w przemyśle spożywczym krajów Unii Europejskiej. Do oceny koncentracji zasobów pracy wykorzystano liczbę zatrudnionych. Następnie oceniono produktywność wykorzystania nakładów pracy. W tym celu wykorzystano wskaźniki produktywności pracy, które wyrażają relację całkowitej ilości produkcji do ilości wykorzystywanych do jej wytworzenia zasobów pracy ludzkiej (Lis, 1999). Wielkość produkcji w badaniu zastąpiono wartością produkcji. Nakład pracy został natomiast wyrażony w jednostkach naturalnych (liczba zatrudnionych) oraz wartościowo. Stąd obliczone w pracy wskaźniki produktywności przyjęły następujące formuły:

$$\frac{V}{Z}, \quad \frac{V}{KP}$$

gdzie: V – wartość produkcji, Z – zatrudnienie, KP – koszty pracy.

Pierwsze podejście pozwoliło określić, jaka część wartości produkcji przypada na jednego zatrudnionego i wskazuje na przewagi wydajnościowe. Drugie podejście określiło wartość produkcji przypadającą na jedną jednostkę kosztów pracy zaangażowaną w jej wytworzenie i pozwoliło zidentyfikować przewagi cenowo-kosztowe.

Na podstawie wielkości zatrudnienia oraz obliczonych wskaźników produktywności pracy utworzono rankingi krajów UE i dokonano ich klasyfikacji według poziomu analizowanych zmiennych diagnostycznych. W tym celu wykorzystano dwa parametry: średnią arytmetyczną ($\bar{x}$) i odchylenie standardowe (S). Kraje podzielono na cztery grupy typologiczne (Wysocki i Lira, 2003):

- kraje o wysokim poziomie zmiennej diagnostycznej: $x \geq \bar{x} + S$,
- kraje o średnim poziomie zmiennej diagnostycznej: $\bar{x} + S > x \geq \bar{x}$,
- kraje o niskim poziomie zmiennej diagnostycznej: $\bar{x} > x \geq \bar{x} - S$,
- kraje o bardzo niskim poziomie zmiennej diagnostycznej: $x < \bar{x} - S$.

Przemysł spożywczy został zdefiniowany na podstawie agregacji dwóch działów PKD 2007, tj.: 10 Produkcja artykułów spożywczych oraz 11 Produkcja napojów. Zakres czasowy badań obejmował lata 2010–2012.

Do obliczeń wykorzystano dane pochodzące z bazy Eurostat.

WYNIKI BADAŃ

Geograficzne skupienie zasobów pracy wskazuje na występujący w poszczególnych krajach potencjał, świadczy o specjalizacji danego regionu i może się przyczyniać do poprawy pozycji konkurencyjnej sektora na rynku międzynarodowym. Przeprowadzona w tym zakresie analiza pozwoliła na zidentyfikowanie czterech krajów członkowskich UE o wysokim poziomie zatrudnienia w przemyśle spożywczym (tab. 1). Zdecydowanym liderem były tu Niemcy. Na drugiej pozycji uplasowała się Francja. Kolejne miejsca zajmowały Włochy i Polska, w których zatrudnienie było jednak ponad dwukrotnie mniejsze niż w Niemczech. Łącznie we wskazanych czterech krajach angażowano ponad 56% zatrudnionych przy produkcji artykułów spożywczych we wszystkich analizowanych państwach UE. Wskazuje to na dość silną koncentrację geograficzną przemysłu spożywczego UE. Do grupy krajów o średnim poziomie zatrudnienia należały dwa kraje: Hiszpania i Rumunia. W pozostałych państwach odnotowano niski poziom zatrudnienia, tj. niższy niż przeciętnie w UE i jednocześnie nieprzekraczający 15% liczby zatrudnionych w Niemczech.

Rozpatrując zmiany poziomu zatrudnienia w latach 2010–2012, należy zauważyć, że w skali całej UE były one niewielkie (wzrost o 1,02%). Spośród poszczególnych krajów członkowskich największy relatywny wzrost zasobów pracy w 2012 r. w porównaniu z 2010 rokiem odnotowano w Danii (o 12,15%). W tym samym okresie zmniejszenie zasobów zaobserwowano głównie w Bułgarii (8,52%), Grecji (7,85%) i na Słowacji (7,42%). W Polsce poziom zatrudnienia w przemyśle spożywczym był raczej stabilny (spadek o 1,61%).

Przewagi konkurencyjne wynikają także z efektywności gospodarowania zasobami pracy. Pod tym względem przodowały kraje starej UE (tab. 2). Liderem była Irlandia, kolejne pozycje zajmowały Holandia i Belgia. Z badań Pawlak (2013) wynika, że w Irlandii najkorzystniejsze, około dwukrotnie większe w porównaniu z UE, efekty produkcyjne uzyskiwali zatrudnieni w przemyśle piekarskim i mleczarskim. Natomiast w branży owocowo-warzywnej i olejarsko-tłuszczowej wydajność pracy była o pand 20% i 75% niższa od średniej w UE. W Holandii i Belgii wszystkie branże przemysłu spożywczego charakteryzowały się wydajnością pracy wyższą niż średnio we UE, a najlepsze wyniki osiągano w tych krajach w branży olejarsko-tłuszczowej, cukierniczej i mięsnej. Przeciętny poziom produktywności pracy, mierzonej wartością produkcji sprzedanej na 1 zatrudnionego, odnotowano w kolejnych siedmiu krajach starej UE: w Danii, we Włoszech, w Finlandii, Hiszpanii, Francji, Szwecji i w Austrii. Kolejne pozycje w rankingu zajęły kraje, w których poziom produktywności pracy określono jako niski, tj. Niemcy, Grecja, Portugalia, a następnie kraje nowej UE. Spośród nowych państw członkowskich najwyższy poziom produktywności pracy odnotowano w Słowenii i w Polsce. Efektywność wykorzystania nakładu pracy w tych krajach była znacznie niższa niż w krajach starej UE, ale ponad dwukrotnie wyższa niż w krajach o najniższej produktywności pracy w przemyśle spożywczym, tj. w Rumunii i w Bułgarii.

Powszechnym zjawiskiem w krajach UE była poprawa produktywności pracy, chociaż skala zmian była różna. Pozytywnym symptomem jest to, że różnice w produktywności pracy w przemyśle spożywczym krajów nowej UE, w odniesieniu do starych krajów członkowskich, są coraz mniejsze. Największy wzrost produktywności pracy w latach 2010–2012 odnotowano na Słowacji (24,80%), Litwie (24,79%), w Polsce (22,47%) i w Bułgarii (21,37%). Poprawa produktywności pracy w tych krajach była wynikiem zwiększonej produkcji sprzedanej, która dokonała się w warunkach zmniejszenia zatrudnienia. Takie relacje należy jednak interpretować ostrożnie, gdyż wartość produkcji zależy nie tylko od jej wielkości, ale również od cen transakcyjnych. Na poprawę produktywności pracy w przemyśle spożywczym w Polsce wskazują również badania innych autorów. Z analiz Mroczka i Tereszczuk (2013) wynika, że wydajność pracy w polskim przemyśle spożywczym w 2010 roku była prawie dwukrotnie wyższa niż w 2000 roku. Urban (2010) w swoich badaniach zwrócił uwagę na duży wzrost wydajności pracy przemysłu spożywczego mierzonej wartością dodaną na 1 zatrudnionego. Postęp w zakresie produktywności pracy nastąpił głównie w wyniku procesu substytucji pracy przez kapitał, czyli był spowodowany wzrostem technicznym uzbrojenia pracy (Juchniewicz i Łukiewska, 2012). Szczepaniak (2013) wskazuje, że rosnąca efektywność całego przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym zasobów pracy oznacza wzrost potencjału konkurencyjnego tego sektora, a także poprawę jego pozycji konkurencyjnej.

Tabela 1. Przeciętne zatrudnienie w przemyśle spożywczym w latach 2010–2012 (liczba osób)
Table 1. Average employment in food industry in 2010–2012 (number of persons)

Kraje Countries	Rok – Year			Średnia w latach 2010–2012 Mean in 2010–2012	Poziom Level
	2010	2011	2012		
Niemcy – Germany	872 588	887 516	885 209	881 771	wysoki high
Francja – France	626 085	604 376	–	615 231	
Włochy – Italy	429 573	432 435	432 182	431 397	
Polska – Poland	423 822	414 548	417 009	418 460	
Hiszpania – Spain	371 267	365 904	360 437	365 869	średni average
Rumunia – Romania	186 317	187 942	185 463	186 574	
Holandia – Netherlands	127 238	125 275	126 063	126 192	niski low
Czechy – Czech Republic	–	115 236	115 725	115 481	
Portugalia – Portugal	110 057	109 038	104 209	107 768	
Węgry – Hungary	103 068	102 113	102 834	102 672	
Bułgaria – Bulgaria	102 926	99 306	94 155	98 796	
Belgia – Belgium	95 302	96 068	95 378	95 583	
Grecja – Greece	95 291	89 934	87 806	91 010	
Austria – Austria	78 023	77 541	79 363	78 309	
Chorwacja – Croatia	66 117	64 650	64 268	65 012	
Szwecja – Sweden	64 888	64 956	63 303	64 382	
Dania – Denmark	57 343	65 137	64 313	62 264	
Litwa – Lithuania	42 715	41 951	41 843	42 170	
Słowacja – Slovakia	43 208	42 344	40 003	41 852	
Irlandia – Ireland	37 581	38 865	39 225	38 557	
Finlandia – Finland	38 225	38 132	38 502	38 286	
Łotwa – Latvia	25 538	25 440	25 959	25 646	
Słowenia – Slovenia	16 589	15 843	15 899	16 110	
Estonia	13 907	13 951	14 136	13 998	
Cypr – Cyprus	13 128	12 893	12 530	12 850	
Wielka Brytania – United Kingdom	–	–	–	–	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.
Source: own elaboration based on Eurostat data.

Jednym z elementów decydujących o konkurencyjnych przewagach cenowych są koszty pracy. Z przeprowadzonych badań wynika, że rozkład produktywności pracy mierzonej wartością produkcji na 1 euro kosztów kształtował się nieco inaczej niż produktywności pracy mierzonej wielkością produkcji na 1 zatrudnionego. Do grupy wiodących w tym zakresie krajów należały kolejno Irlandia, Polska, Bułgaria i Holandia (tab. 3).

Tabela 2. Produktywność pracy mierzona wartością produkcji na 1 zatrudnionego w latach 2010–2012 (tys. euro na 1 zatrudnionego)
Table 2. Labour productivity measured by production per 1 employee in 2010–2012 (thous. euro per 1 employee)

Kraje Countries	Rok Year			Średnia w latach 2010–2012 Mean in 2010–2012	Poziom Level
	2010	2011	2012		
Irlandia – Ireland	570,02	584,99	599,65	585,10	wysoki high
Holandia – Netherlands	402,89	450,14	462,44	438,35	
Belgia – Belgium	390,79	420,62	428,31	413,26	
Dania – Denmark	319,72	300,82	330,37	316,80	średni average
Włochy – Italy	261,98	279,20	284,83	275,37	
Finlandia – Finland	242,63	257,34	273,29	257,79	
Hiszpania – Spain	239,26	262,42	269,04	256,76	
Francja – France	228,87	256,31	–	254,37	
Szwecja – Sweden	225,41	247,33	266,88	246,37	
Austria – Austria	210,68	230,03	239,28	226,73	
Niemcy – Germany	177,75	187,58	193,87	186,44	niski low
Grecja – Greece	133,08	134,43	137,96	135,09	
Portugalia – Portugal	113,95	121,97	130,46	121,98	
Słowenia – Slovenia	105,82	116,58	113,53	111,88	
Polska – Poland	97,21	110,14	119,06	108,74	
Czechy – Czech Republic	–	107,35	106,41	106,88	
Cypr – Cyprus	105,13	106,76	106,50	106,12	
Estonia	85,40	95,01	98,24	92,91	
Węgry – Hungary	83,11	93,70	96,77	91,18	
Słowacja – Slovakia	72,54	83,88	90,53	82,10	
Litwa – Lithuania	68,63	83,46	85,64	79,18	
Chorwacja – Croatia	65,77	69,98	67,13	67,62	
Łotwa – Latvia	57,46	61,99	65,43	61,65	
Rumunia – Romania	46,81	50,92	52,39	50,04	bardzo niski very low
Bułgaria – Bulgaria	38,33	42,51	46,52	42,33	
Wielka Brytania – United Kingdom	–	–	–	–	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.
Source: own elaboration based on Eurostat.

W skład drugiej grupy, charakteryzującej się średnim poziomem tak mierzonej produktywności pracy, weszło osiem krajów członkowskich UE: Litwa, Belgia, Włochy, Rumunia, Węgry, Hiszpania, Czechy i Łotwa. Niski poziom produktywności pracy mierzonej wartością produkcji na 1 euro kosztów pracy zaobserwowano

Tabela 3. Produktywność pracy mierzona wartością produkcji na 1 euro kosztów pracy w latach 2010–2012 (euro/euro)
Table 3. Labour productivity measured by production per 1 euro labor costs in 2010–2012 (euro/euro)

Kraje Countries	Rok – Year			Średnia w latach 2010–2012 Mean in 2010–2012	Poziom Level
	2010	2011	2012		
Irlandia – Ireland	12,58	13,41	14,06	13,35	wysoki high
Polska – Poland	10,33	11,15	11,65	11,06	
Bułgaria – Bulgaria	10,26	10,60	10,93	10,60	
Holandia – Netherlands	9,66	10,58	10,69	10,31	
Litwa – Lithuania	9,04	10,62	10,56	10,08	średni average
Belgia – Belgium	9,49	10,05	9,79	9,78	
Włochy – Italy	9,25	9,91	–	9,76	
Rumunia – Romania	9,18	9,68	10,07	9,65	
Węgry – Hungary	8,71	9,50	9,85	9,36	
Hiszpania – Spain	8,10	8,76	9,10	8,65	
Czechy – Czech Republic	–	8,43	8,47	8,44	
Łotwa – Latvia	8,24	8,47	8,58	8,44	
Portugalia – Portugal	7,66	8,07	8,60	8,10	niski low
Estonia	7,50	8,15	7,88	7,85	
Słowacja – Slovakia	6,90	7,86	7,96	7,57	
Wielka Brytania – United Kingdom	7,40	–	–	7,40	
Dania – Denmark	6,61	7,25	7,87	7,24	
Francja – France	6,49	6,89	–	7,02	
Niemcy – Germany	6,66	6,96	7,04	6,89	
Finlandia – Finland	6,32	6,48	6,61	6,47	
Austria – Austria	6,03	6,55	6,51	6,37	
Słowenia – Slovenia	5,64	6,24	6,12	6,00	bardzo niski very low
Grecja – Greece	5,80	5,88	6,22	5,96	
Chorwacja – Croatia	5,71	6,10	6,06	5,95	
Szwecja – Sweden	5,68	5,78	5,90	5,79	
Cypr – Cyprus	5,01	5,09	5,25	5,11	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.
Source: own elaboration based on Eurostat.

natomiast w Portugalii, Estonii, na Słowacji, w Wielkiej Brytanii, Danii, Francji, Niemczech, Finlandii i Austrii. Najniższy poziom produktywności pracy odnotowano w Słowenii, Grecji, Chorwacji, Szwecji i na Cyprze.

W analizowanym okresie odnotowano wzrost wartości produkcji przypadającej na 1 euro kosztów we wszystkich krajach członkowskich UE. Największą poprawę efektywności cenowo-kosztowej odnotowano

w Danii (19,14%), na Litwie (16,77%) i Słowacji (15,29%), a najmniejszą w Belgii (3,19%), Szwecji (3,85%), na Łotwie (4,17%), w Finlandii (4,59%) i Estonii (4,99%). W Polsce wzrost produktywności pracy był znaczący (12,78%) i wynikał z szybszego wzrostu wartości produkcji niż kosztów pracy.

W dalszym etapie badań zestawiono poziom zatrudnienia oraz wartości obu zastosowanych wskaźników produktywności pracy w poszczególnych krajach UE (rys. 1). Wysoką wartością produkcji w przeliczeniu na 1 zatrudnionego oraz w przeliczeniu na 1 euro kosztów pracy wyróżniała się Irlandia, w której jednak poziom zasobów pracy angażowanych w produkcję był relatywnie niewielki. Podobna sytuacja dotyczyła także Holandii i Belgii. Na tej podstawie można stwierdzić, że w Irlandii, Holandii i w Belgii przewagi konkurencyjne przemysłu spożywczego wynikały bardziej z wysokiej wydajności pracy i relatywnie niskich kosztów pracy niż koncentracji tego czynnika produkcji.

Niektóre kraje nowej UE, w warunkach niskiej produktywności pracy mierzonej wartością produkcji na zatrudnionego, budowały pozycję konkurencyjną na bazie znacznie niższej opłaty pracy. Przykładowo Polska i Bułgaria, w których odnotowano niską i bardzo niską produktywność pracy mierzoną wartością produkcji na 1 zatrudnionego, osiągnęły jednocześnie jedną z najwyższych w całej UE wartość produkcji w przeliczeniu na 1 euro kosztów pracy. Podobne relacje można było odnotować także w Czechach, na Łotwie, Litwie, Węgrzech i w Rumunii. Polska jest ponadto jedynym krajem Europy Środkowo-Wschodniej o wysokim poziomie zasobów pracy zaangażowanych w produkcję artykułów spożywczych.

Relatywnie wysoką opłatę pracy, a w konsekwencji bardzo małą wartość produkcji na 1 euro kosztów pracy i jednocześnie przeciętny poziom produkcji na 1 zatrudnionego odnotowano w Szwecji. Niewielka wartość produkcji na 1 euro kosztów pracy i przeciętny poziom

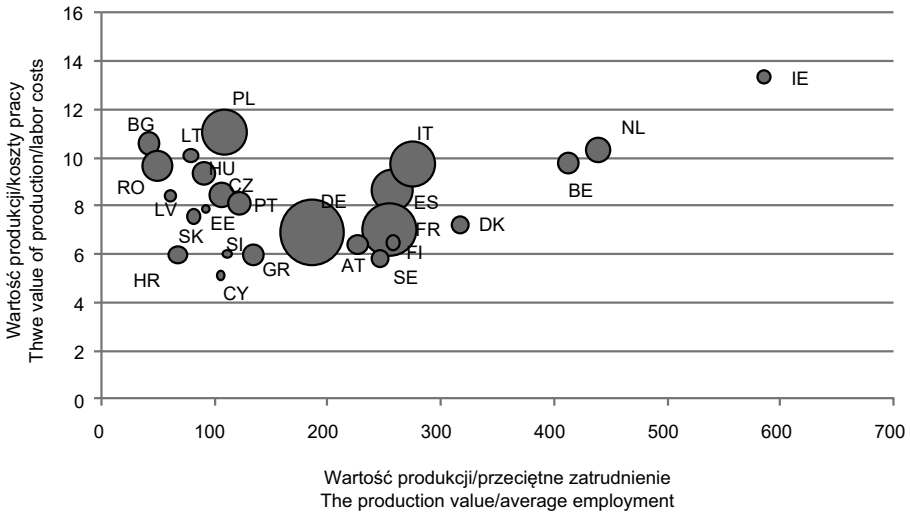

AT: Austria – Austria, BE: Belgia – Belgium, BG: Bułgaria – Bulgaria, HR: Chorwacja – Croatia, CY: Cypr – Cyprus, CZ: Czechy – Czech Republic, DK: Dania – Denmark, EE: Estonia, FI: Finlandia – Finland, FR: Francja – France, GR: Grecja – Greece, ES: Hiszpania – Spain, NL: Holandia – Netherlands, IE: Irlandia – Ireland, LT: Litwa – Lithuania, LU: Luksemburg – Luxembourg, LV: Łotwa – Latvia, MT: Malta, DE: Niemcy – Germany, PL: Polska – Poland, PT: Portugalia – Portugal, RO: Rumunia – Romania, SK: Słowacja – Slovakia, SI: Słowenia – Slovenia, SE: Szwecja – Sweden, HU: Węgry – Hungary, UK: Wielka Brytania – United Kingdom, IT: Włochy – Italy

Rys. 1. Poziom wskaźników produktywności pracy oraz wielkość zatrudnienia w przemyśle spożywczym w krajach członkowskich UE w latach 2010–2012.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.
Fig. 1. Level indicators of labour productivity and employment in food industry in the EU member states in 2010–2012.
Source: own elaboration based on Eurostat.

produkcji na 1 zatrudnionego wystąpiły w Danii, Francji, Austrii i w Finlandii. Wśród wymienionych krajów tylko we Francji poziom zatrudnienia w przemyśle spożywczym był wysoki.

Warto ponadto zwrócić uwagę na Niemcy, które osiągnęły słabe wyniki pod względem produktywności pracy, a ich przewaga konkurencyjna opierała się na największych w skali całej UE zasobach pracy angażowanych w produkcję artykułów żywnościowych.

PODSUMOWANIE

Zasoby pracy, zgodnie z teorią zasobową, przyczyniają się do osiągnięcia przez przedsiębiorstwa określonej pozycji konkurencyjnej na rynkach międzynarodowych. Przewaga konkurencyjna sektora związana z czynnikiem pracy może wynikać z trzech aspektów: koncentracji zasobów, osiągnięcia przewag wydajnościowych i/lub niskich kosztów pracy. Z przeprowadzonych badań wynika, że poszczególne kraje UE różnią się znacząco pod względem wskazanych źródeł konkurencyjności. Największy potencjał klastrowy przemysłu spożywczego odnotowano w Niemczech, we Francji, Włoszech i w Polsce. W pierwszych dwóch krajach nie zaobserwowano istotnych przewag konkurencyjnych związanych z wydajnością i kosztami pracy. Na tej podstawie można wnioskować, że Niemcy i Francja budują pozycję konkurencyjną sektora spożywczego, bazując głównie na wielkości posiadanego potencjału przetwórczego. Rozpatrując efektywność gospodarowania zasobami pracy, można zauważyć ogólne pierwszeństwo krajów starej UE. Wśród nich najlepsze wyniki osiągnęły: Irlandia, Holandia, Belgia oraz Dania i to właśnie te kraje uzyskiwały największe przewagi wydajnościowe nad pozostałymi krajami członkowskimi. Należy jednak zaznaczyć, że różnice między wydajnością pracy w krajach nowej i starej UE są coraz mniejsze. Zmniejszający się dystans UE 13 do najbardziej rozwiniętych krajów członkowskich UE poprawia ich zdolność do konkurowania na rynkach międzynarodowych. Największe przewagi kosztowo-cenowe w przemyśle spożywczym odnotowano ponownie w Irlandii i Holandii, a także w wielu krajach nowej UE, które rekompensowały brak przewag wydajnościowych niższymi kosztami pracy. Należą do nich Polska, Bułgaria, Czechy, Łotwa, Litwa, Węgry i Rumunia. Warto jednak podkreślić, że zasoby pracy są ważnym, ale nie jedynym czynnikiem decydującym o pozycji konkurencyjnej sektora. Warto byłoby zatem przeanalizować również inne czynniki, takie jak kapitał czy zdolność do wprowadzania innowacji.

LITERATURA

Bartosik, K. (1999). Koszty pracy a atrakcyjność Polski dla inwestorów zagranicznych. Warszawa: INE PAN.

Eurostat (bez daty). Pobrano 27 października 2014 z: http://ec.europa.eu/eurostat/web/structural-business-statistics/overview.

Figiel, S., Kuberska, D., Kufel, J. (2013). Rola klastrów w konkurencyjnym rozwoju sektora rolno-żywnościowego w Polsce. Raport. 92. Program Wieloletni 2011–2014. Warszawa: IERiGŻ.

Juchniewicz, M. (2013). Klastry a konkurencyjność przemysłu spożywczego. W: I. Szczepaniak (red.) Monitoring i ocena konkurencyjności polskich producentów żywności (3). Potencjał konkurencyjny – wybrane elementy (s. 83–100). Warszawa: IERiGŻ-PIB.

Juchniewicz, M., Łukiewska, K. (2012). Potencjał konkurencyjny przemysłu spożywczego. Zagad. Ekon. Roln., 1, 62–75.

Kusy, R. (2008). Przyczynowo-skutkowy model konkurencyjności przedsiębiorstwa. Ekon. Menedż., 3, 57–66.

Lis, S. (red.). (1999). Vademecum produktywności. Warszawa: Agencja Wydawniczo-Poligraficzna Placet.

Misala, J. (2011). Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki narodowej. Warszawa: PWE.

Misala, J., Ślusarczyk, B. (1999). Ocena międzynarodowej konkurencyjności czynnikowej Polski w okresie transformacji w świetle wyników badań empirycznych. W: K. Budzkowski, S. Wydmus (red.), Handel zagraniczny – metody, problemy, tendencje. Materiały Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej. Kraków: Wyd. AE w Krakowie.

Mroczek, R., Tereszczuk, M. (2013). Wydajność pracy jako jeden z elementów decydujących o międzynarodowej konkurencyjności polskiego przemysłu spożywczego. Zesz. Nauk. SGGW Warsz. Probl. Roln. Świat., 13(2), 51–58.

Mrówczyńska-Kamińska, A. (2013a). The workforce and its productivity in the food economy of the EU countries. J. Agribus. Rural Dev., 3(29), 85–100.

Mrówczyńska-Kamińska, A. (2013b). Wydajność pracy w gospodarce żywnościowej w krajach Unii Europejskiej. Rocz. Nauk. SERiA, 15(4), 285–290.

Olczyk, M. (2008). Konkurencyjność. Teoria i praktyka. Warszawa: Wyd. CeDeWu.

Pawlak, K. (2013). Międzynarodowa zdolność konkurencyjna sektora rolno-spożywczego krajów Unii Europejskiej. Poznań: Wyd. UP.

Porter, M. E. (2001). Porter o konkurencji. Warszawa: PWE.

Szczepanik, I. (2014). System „konkurencyjność" – wybrane aspekty teoretyczne i empiryczne. W: I. Szczepanik (red.) Monitoring i ocena konkurencyjności polskich producentów żywności (5). Synteza (s. 9–24). Warszawa: IERiGŻ-PIB.

Uran, R. (2010). Przemysł spożywczy w procesie integrowania z Unią Europejską. W: R. Urban, I. Szczepaniak, R. Mroczek (red.). Polski sektor żywnościowy w pierwszych latach członkostwa (Synteza) (s. 29–34). Warszawa: IERiGŻ-PIB.

Wysocki, F., Lira, J. (2003). Statystyka opisowa. Poznań: Wyd. AR im. Augusta Cieszkowskiego.

Zielińska-Głębocka, A. (2003). Potencjał konkurencyjny polskiego przemysłu w warunkach integracji europejskiej. Gdańsk: Wyd. UG.

RESOURCES AND LABOUR PRODUCTIVITY OF FOOD INDUSTRY IN MEMBER STATES OF THE EUROPEAN UNION IN THE CONTEXT OF COMPETITIVENESS

Summary. Labour resources are an important factor in competitiveness of the sector. The aim of the study was to evaluate the spatial concentration of labour resources, performance advantages and cost-price advantages that are associated with the work factor in the food industry in the European Union in 2010–2012. The results indicate that the greatest concentration of labour resources exists in Germany, France, Italy and Poland. The biggest performance advantage was observed in the old EU countries, mainly in Ireland, the Netherlands, Belgium and Denmark. Differences in labour productivity in the food industry, the new EU countries, in relation to the old member states, are getting smaller. The most significant cost-price advantage was observed in Ireland and the Netherlands, and many of the new EU countries, which compensated for the lack of performance advantages of lower labour costs. These include Poland, Bulgaria, Czech Republic, Latvia, Lithuania, Hungary and Romania.

Key words: competitiveness, productivity, clusters, food industry

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 22.06.2015

Do cytowania – For citation

Łukiewska, K. (2015). Zasoby i produktywność pracy przemysłu spożywczego krajów członkowskich Unii Europejskiej w kontekście konkurencyjności sektora. J. Agribus. Rural Dev., 4(38), 747–756. DOI: 10.17306/JARD.2015.78